

Rase- renhet på norsk

«Gi meg de rene av rasen, de ranke og sterke menn . . .»

Nei, det var ikke det Rudolf Nilsen skrev i diktet «Revolusjonens røst» i 1926. Men kravet om rasehygiene var som dogme og politisk mål ikke utelukkende å finne hos fascistiske partier og i deres nabolag. I Arbeiderpartiet var flere av de fremtredende ideologene på 1920-tallet og et stykke inn i 30-årene opptatt av idéer som i dag virker svært brungrumset. Etter Hitlers maktovertagelse i 1933 ble det imidlertid såpass lite stuerent å snakke om ren rase at Vidkun Quislings parti fikk noe nær monopol på begrepet i Norge.

Jon Alfred Mjøen (1860-1939) står som den «ledende» norske raseteoretiker, spesielt etter et foredrag i 1908 om «Racebiologi og Forplantningshygiene». Han lanserte senere Det Norske Program for Rasehygiene. Mjøen mente at raseblanding var skadelig og førte til degenerasjon. Frem til sin død var han Nasjonal Samlings autoritet i rasespørsmål.

Hans motpart var den fremtredende medisineren og genforskeren Otto Lous Mohr (1886-1967). Mohr mente at rasemessig degenerasjon ikke kunne bevises, og også om det nå skulle være slik, ville det ha vært umulig å iverksette såkalt rasehygieniske tiltak. En av hans lovende yngre medarbeidere var Karl Evang, f. 1902, som senere ble helsedirektør og en markant og mektig skikkelse i norsk helsepolitikk både før og etter den annen verdenskrig.

Mot Dags radikale leder Erling Falk, Karl Evang, Martin Tranmæl og overlege Johan Scharffenberg (1869-1965) var i 1930-årene sterkt opptatt av forholdsregler for å hindre spredning av dårlig arvestoff. Scharffenberg ble en frontfigur i den norske kampen mot Hitler-Tyskland og Quisling. Men overfor taterne foreslo han i 1932 temmelig drastiske tiltak: «For det som er urent av natur kan det ikke være håp. Ingen vask kan gjøre tateren hvit.» Og, i tråd med idéer som ble gjennomført i en rekke land, ikke minst i USA, skrev han: «Samfunnet må ha rett til å gripe inn mot (de arvemessig dårligst utstyrte menneskers) forplantning, og da ekteskapsforbud ikke hindrer barneavl, er de eneste brukbare midler interneering eller tvungen sterilisasjon.»

Til hans forsvar må det sies at han for sitt eget vedkommende tok konsekvensen av sine meninger: Fordi det forekom problematiske sykdommer blant nære slektninger, mente Scharffenberg at han selv med en viss sannsynlighet var bærer av tvilsomt arvestoff. Av den grunn avsto han fra å stifte familie.

HP 16/12 - 96